

Kulturno zgodovinski pregled od bitke na Moravskem polji do smrti vojvode Henrika (1278—1335).

Rudolfove postave so pokazale svoj dober vpliv v tem, da so se mesta razširjevala. Ljubljana je postala sedež vojvodine uprave, in včasih je bila celó stolica deželnega kneza samega. Plemiči so se naseljevali v mestu, kjer se je trgovstvo vedno bolj in bolj razvijalo. Dokaz temu je, da je bilo vse polno judov v Ljubljani, katere so bili Ljubljančanje napadli, ker so menili, da so jim dete ugrabili in njegovo kri za velikonočni praznik porabili.

Na Gorenjskem je nastala Radovljica, ki je dobila od Henrika mestne pravice; Ondotno cerkev je bil oglejski očak užé v 12. stoletju ustanovil. Škof Konrad III. je bil Loko utrdil (1317). Mestece Kameniško je z Benetkami tržilo.

Za omiko skrbeli so edino le duhovniki, ki so se šolali na italijanskih visokih šolah. Vender je l. 1291. govor o šolniku v Ljubljani, ki je bil menda iz nemškega reda. V tej dobi so nastale cerkve: v Kranji (1291), Stari Loki, v Svibnjem in Radečah (1324) ter cerkev nemškega reda v Ljubljani (1292).

Red templarjev, ki so se bili naselili v Postojini in Vipavi, bil je odpravljen (1307); njih posestva je dobil red Maltajski (Johanniter). Nastali so pa tudi novi samostani: v Mekinah Klarise (nune) l. 1387., ki je bil ustanovljen po Seifriedu Gallenberškem, čegar hči Clara je bila prva opatica. Nunski samostan v Loki je bil tudi l. 1331. ustanovljen.

Brižinski škofje so naselili Tirolce na svojem zemljišči, in ti so ustanovili na koncu Selške doline Sorico (1283).

Kranjski plemiči te dobe so bili: Thurn, čegar ded je bil Pagano della Torre († 1241) gospod Milanski.

Radovljiško panogo je ustanovil Salvino della Torre († 1298). Lanthieri izvajajo svoje plemstvo od vojnika Lanterius za langobardskega kralja Deziderija. Bistriški, Stattenberški (pri Mokronogu) in Svibinjski vitezi so bili hrabri in bojeviti ter končali v bojih svoje življenje. (Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Logatskega okraja. V 30. dan julija t. l. zborovalo je učiteljstvo tega okraja po ministerijalnem ukazu za bogočastje in uk od 8. maja 1872. l. Naš novoizvoljeni nadzornik g. Vilbald Zupančič otvori zbor točno ob 9. uri v Cerkuški šoli. Določil si svojim namesnikom g. ondotnega nadučitelja Dermelja in zapisnikarjema sta po vzkliku izvoljena g. nadučitelj Pipan in gđ. Jurman.

Opazke g. nadzornikove bile so nekako take-le: disciplina je sploh dobra in v nekaterih krajih celó izvrstna, samo na telesno snažnost naj se bolje pazi, in šolske sobe naj se dobro prezračujejo. Otroci naj se vedno ravno držé, bodisi sedé ali stojé, in pazi naj se posebno, da se odstranijo vse take reči, ki bi očesu škodovalé. Naloge naj se vestno popravljajo in pismeni jezik naj se vpeljuje. Nemški pravopis naj se ravná po ministerijalnem ukazu. Petje in sadjereja jako lepo napreduje, sploh šolstvo je v tem okraju v pravem tiru.

O »spisji« v ljudski šoli je g. Žebrè prav temeljito govoril; posebno pohvalo je pa žél g. Božič, razpravljajoč »kolegijalnost mej učiteljstvom na večrazrednicah, da bode sebi in šoli koristilo«.

Udje stalnega in knjižničnega odbora ostanejo dozdani.

Na vrsti je samostalni predlog: kako bi se odpravile napake udov nekaterih krajnih šolskih svetov ali krajnih šolskih nadzornikov, kadar pridejo v šolo poslušat ali nadzorovat!

Napake so take-le: Kadar pride kak ud kakega krajnega šolskega sveta v šolo poslušat ali takorekoč nadzorovat, bodi si nadzornik, ali ne, kar je vse jedno, véde se surovo in častihlepno,

ne pozdravi nikogar, tudi odzdravi ne na pozdrav šolarjev, drži kviško glavo jednako praznemu klasu; vtika se učitelju v metodo in v vsako reč, akoravno nima nikakoršnjega pojma o stvari, da le s tem svojo dozdevno oblast skazuje, učiteljski stan ponižuje in učitelja zali.

Vsakdo vé, koliko trpi v tacih slučajih avtoriteta učiteljeva in vse šolstvo! Kaj si li morajo misliti stariši in otroci o šolstvu in učiteljstvu sploh, ako užé taki možje, ki so odbrani, da bi šolstvo in učiteljstvo podpirali, sami tako nazadnjaško delajo, bodisi vedoma ali nevedoma.

Da se take in jednake napake odpravijo pri šolstvu, sklene se, višje šolske oblasti prositi, da se tim k temu dajo potrebna navodila.

Drug samostalni nasvèt bil je le ponovljena prošnja, da se krajnim šolskim svétom naznani, da so dopoludanski dnevi križevega tedna in sv. Marka dan prosti, ako se šolarji vkupno udeležijo, ali iz važnih vzrokov ne udeležijo cerkvenih sprevodov ter da naj se krajni šolski svéti ne vtikajo v take zadeve, ki spadajo le v področje domačih učiteljskih zborov, in naj ne prestopajo mej svojega delokrožja.

Gospod nadzornik sklene potem sejo s »slavo« presvetlemu cesarju, in ves zbor stojé zapoje cesarsko pesem.

Iz Lesec. V obrambo. Slavno uredništvo! Na podlagi tiskovnega zakona uljudno prosim, da blagovolite priobčiti v »Učiteljskem Tovarišu« nastopno pojasnilo, da ne bodo bralci tega cenjenega lista napačno poučeni, kakor želí nepodpisani dopisnik iz Radovljíškega okraja v št. 19. z dné 1. okt. 1889. l.

Dopisnik kritizuje moje praktične poskuse pri učiteljski konferenci na Jesenicah na prav čuden način ter se trudi pokazati, da sem nalogo: »Praktični poskusi z učenci v številjenju od 1—20 z vporabo računskega stroja«, popolnoma zgrešil in ničesa pokazal. Naloga obseza mnogo gradiva, izbiral sem torej lahko in izbral sem, kar sem sam hotel, ne pa, kar je želja gospoda dopisnika!

Kar sem hotel pokazati in če sem res kaj pokazal, ali nič, je vsakdo pri konferenci navzočih lahko razsodil, zatorej se v to dalje ne spuščam in omenim le, da se po končani nalogi na poziv gospoda c. kr. okraj. šolskega nadzornika nihče ni oglasil za besedo — torej je bilo vsem prav.

Gospod dopisnik! zakaj se pa Vi niste oglasili takrat, ko je bil čas za to in se sedaj skrivate pod tuj plašč? Iz Vašega postopanja vsakdo lahko spozná, da Vaši kritiki ni bila podlaga nič družega, kakor želja, meni škodovati. Je-li to kolegijalno, ali kaj?

V Lescah, dné 4. oktobra 1889. l.

Karol Simon,
učitelj.

Iz Sežane. »Učit. društvo« za Sežanski okraj bode zborovalo v Komnu dné 17. oktobra t. l. ob 10. uri depoludne po sledečem vzporedn:

1. Verifikovanje zapisnika. 2. Praktičen pouk v III. razredu. 3. Predavanje iz vzgojeslovja. 4. Predavanje iz sadjarstva. 5. Volitev delegatov k občnemu zboru »Zavezo«. 6. Razni nasvèti.

Odbor.

Iz Kamenika. »Učit. društvo« za Kameniški okraj zborovalo bode v Kameniški šoli 24. okt. 1889. l. ob 2. uri popoludne s sledečim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsednika. 2. Poročilo tajnikovo. 2. Poročilo blagajnikovo. 4. Prosto pisanje (poročevalec g. Burnik). 5. Določitev kraja prihodnjemu zborovanju. 6. Prosti nasvèti.

Odbor.

Iz Osilnice. Zahvala. Podpisana štejeva si v prijetno dolžnost, da se tù v imenu uboge šolske mladine zahvaljujeva slavnemu odboru »Národne Šole«, kateri je blagovolil poslati proti mali vsoti obilo šolskega blaga. Bog povrni prekoristnemu društvu stotero!

Fran Hoenigman,
predsednik k. š. sv.

Fran Povše,
učitelj.

Od Sv. Jakoba ob Savi. V nedeljo dné 22. septembra t. l. po krščanskem nauku razkril se je pri nas spomenik z napisom: »V spomin 40letnega vladanja Njegovega veličastva presvetlega cesarja Frana Josipa I., postavili dne 23. septembra 1888 udani občini Podgorica in Dragomelj«, na drugi strani: »Vse za vero, dom, cesarja!« Spomenik je okusno izdelan in ima podobo čveterovoglate okrajšane piramide ter tehta 13 starih stotov. Slavnost vršila se je po tem-le vzporedu: Po cerkvenem opravilu sešla se je šolska mladež v šoli, od koder je s svojo zastavo pod vodstvom g. učitelja korakala na slavnostni prostor. Najprej je g. učitelj v spomin obletnice, kar se je zasadila lipica z imenom: »cesar Fran Josipova lipa« pozdravil z lepimi besedami otroke

in na stotine zbranega ljudstva z županom in občinskimi odborniki vred. Na to stopil je na oder tu znan govornik, g. Štefan Lemut, predsednik bralnega društva v Dolu, razložil je pomen spomenika, kako lepo in častno je za obe občini, da sta tako izrazili lojalna čustva ter naposled zaklical trikrat: »Slava« presvetlemu cesarju, na kar je iz stoterih gri zadel trikratni »Živio!« in »Slava!« Zraven pa so pokali topiči. —

Po končani slavnosti zbrali smo se v gostilni pri »Petraču«, kjer se je govorilo in napivalo posebno presvetlemu cesarju. Za večera smo se razšli in se kratko poslovili: »Na svidenje!«

Robert Ziegler.

Iz Ljubljane. Preizkušnje učiteljske sposobnosti za splošnje ljudske in meščanske šole bodo pri Ljubljanski izpraševalni komisiji v 4. dan novembra t. l. in naslednje dneve. Kandidatje in kandidatnje, ki hočejo priti k preizkušnji, naj prošnje za dovoljenje k preizkušnji v smislu min. ukaza z 31. julija 1886. l. št. 6033 o novem predpisu za preizkušnje učiteljske sposobnosti potom šolskega voditeljstva oddajo pri svoji okrajni šolski oblasti, in če niso v službi, pa s svojimi spričali in z uradnim zdravniškim spričalom neposredno pri tisti okrajni šolski oblasti, pri kateri so poslednjič služili in sicer o pravem času tako, da bode okrajna šolska oblast mogla do 25. dne oktobra t. l. oddati prošnje izpraševalni komisiji. Kandidati in kandidatnje, ki so svoje prošnje za dovoljenje o pravem času vložili, naj pridejo k preizkušnji v 4. dan novembra t. l. zjutraj ob 8. uri na c. kr. učiteljišče v Ljubljano, ne da bi čakali posebnega poziva.

— Šolska slavnost prve mestne 5razredne ljudske šole v 4. dan t. m. je bila sijajna. Ob 10. uri dopoldne so bili učenci in učitelji, člani c. kr. mestnega šolskega sveta in mnogo starišev in šolskih prijateljev pri šolski maši v novi cerkvi presv. S. J., kjer so učenci peli. Po maši so šli učenci, učitelji in gosti v novo šolo, kjer jo je p. n. gospod kanonik A. Zameljec po cerkvenem redu blagoslovil. Potem so se učenci, učitelji, stariši in gosti zbrali v okrašeni telovadnici. Slavnost so s svojo navzočnostjo počastili najvišji dostojanstveniki p. n. g. g. c. kr. deželni predsednik baron Winkler, deželni glavar dr. Poklukar, deželni šolski nadzornik Jakob Smolej, cesarski svetnik J. Murnik, okrajni šolski nadzornik Fr. Levec, ravnatelj gimnazije in učiteljišča, vadniški in mestni učitelji in učiteljice, občinski svetovalci in dr. — Najprej je zbrane ogovoril g. župan glavnega mesta Ljubljanskega, Peter Grasselli, izročivši ključ od šolskega poslopja šolskemu voditelju A. Praprotniku, kateri je nekako tako-le odgovoril:

»Slavna gospoda! Čestiti stariši! Ljubi učenci!

Dovolite, da spregovorim v imenu učiteljev prve mestne ljudske šole in kažem čutila, ki nas navdajajo danes pri tej redki slavnosti.

Dolgo — čez dvajset let — je naša šola bivala v ptujih, neprimernih prostorih; a zdaj je tudi na naš prag prisijalo rumeno solnce: požrtvovalna Ljubljanska občina nam je postavila krasno šolsko poslopje, — katero se je danes blagoslovilo in nam izročilo.

Modri mož je nekđaj rekel: »Ako nam hočete kazati vrednost dežele in mesta kras, peljite v šolo nas!« To je resnica. Šola je za cerkvijo prvi kraj, kjer se mladost izobražuje in vzgojuje za svojo prihodnjo srečo. Šola je mili, bogati dom, iz katerega stopi v življenje mlad človek, izomikan, ročen in spreten, da si pomaga in koristi sam sebi in drugim v družini, v občini, v domovini in državi. Zares, ljudska šola ima vzvišeno nalogo, katero morajo zvrševati učenci in učitelji.

Da se pa ta lepa naloga ložeje zvršuje, mnogo, mnogo pripomore primerno šolsko poslopje. Zatorej smo vsi, učitelji in učenci, pristrčno hvaležni slavni občini in njenemu slavnemu predstojništvu, katero se ni balo ne truda, ne troškov, da se je postavila krasna šolska zgradba, ki povišuje čast glavnemu mestu Ljubljanskemu ter je v vzgled občinam v deželi. Mi učitelji se bomo te dobrote hvaležni skazovali tako, da bomo zvesto izpolnovali svoje težavne dolžnosti in se skrbno prizadevali, da bodo iz te šole prihajali ljudje, ki živé po geslu: »Vse za vero, cesarja in domovino«.

Vi, ljubi učenci, pa bode te za to dobroto najhvaležniši tako, da bode te pridno hodili v šolo, da bode te v šoli se marljivo učili in si nabirali dragih zakladov modrosti, katerih vam nihče ne more vzeti. Kot hvaležni učenci pa morate tudi varovati, da se novo poslopje kaj ne poškoduje. Vsa hiša in hišna oprava naj bode vedno čedna in nepoškodovana.

Vsi vkup pa, učenci in učitelji, slavnemu srenjskemu predstojništvu danes slovesno obéatamo, da se bodedo vedno tako obnašali, da vam bode obilne obresti dajal kapital, ki ste ga naložili v tej šolski zgradbi.

Potem je govoril gospod deželni predsednik občinskemu zastopništvu, učencem in učiteljem, za tem pa gospod okrajni šolski nadzornik poudarjaje vzajemno delovanje šole z domom ter je svoj krepki govor končal s trikratnimi klici presvetlemu cesarju, in učenci so čvrsto odpeli s primerno pesmijo: »Veselje čuje se povsod!« — Potem je g. katehet J. Smrekar v daljšem govoru razložil, kaj pomenja cerkveno blagoslovljenje. K sklepu so učenci še zapeli cesarsko pesem ter so šli vsaksebi: p. n. gosti pa so si ogledali vse prostore in opravo krasnega novega šolskega poslopja. Prva mestna ljudska šola bode to prelepo slavnost z zlatimi érkami zapisala v svojo kroniko.

— Zlati križec za zasluge so presvetli cesar podelili nadučitelju v pokoji, gospodu Leopoldu Belar-ju. Slovesno dekoriranje z zaslužnim križcem je p. n. gospod župan glavnega mesta Ljubljanskega Peter Grasselli, v pretečeno nedeljo (v 13. dan t. m.) v šolskem poslopju II. mestne šole v navzočnosti vsega mestnega učiteljstva, šolskih dostojanstvenikov in šolskih prijateljev slovesno zvršil. Prihodnjic bodedo več poročali o tej lepi slavnosti.

— Iz odboroave seje »Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam« dné 26. septembra 1889. Navzoči gg.: Borštnik, Govekar, prošť dr. Jarec (predsednik), Močnik (tajnik), Stegnar, Tomšič, Žumer. — Učitelj J. B. iz K. je dobil posojila 140 gld., ker je dobil »zanesljivega poroka«. Teh 140 gld. ima vrniti v dveh letih s 6% obrestmi. Učitelj S. L. iz P. na Dolenjskem bode dobil na posodo 150 gld., kadar bode »verojetno« dokazal, da je posestnik novo zidani hiši in zemljišču. — V društvo se vzprejmeta dva po 47 let stara učitelja, oba očeta mnogobrojni obitelji pod navadnimi pogoji. Prošnja nekega nadučitelja se odloži za bodoči čas. Tajniku se naroča, da ima opomniti 2 učitelja, ki sta zaostala za letnino, ter ju opomniti nasledkov, ako v določenem času ne plačata zaostale letnine. Društveni računi so se pregledali, in s koncem avgusta ima biti blagajnični ostanek 444 gld. 01 kr. Konečno se dovoli blagajniku za pisarno in nagrado za p. l. (1889.) 30 gld. in s tem je bila seja pri kraji.

— Imenovanje. G. Gabrijel Majcen, učitelj na slovenski ljudski šoli v Mariboru, dobli je učiteljsko mesto na c. kr. vadnici v Mariboru.

Premene pri učiteljstvu.

G. Ludvik Vagaja, učitelj v Gorenjih Pirničah pri Medvodah je dobil službo učitelja-voditelja v Neuhaus-u na Koroskem; na njegovo mesto v Gorenje Pirniče pa pride g. Karol Weber, učitelj na Vojskem (nad Idrijo). G. Josip Armič, potrjeni uč. kandidat, je pomožni učitelj na L. mestni 5razredni deški ljudski šoli v Ljubljani.

Št. 1056.

Razpisi učiteljskih služeb.

okr. š. sv. Na trorzredni ljudski šoli v Leskovci pri Krškem se razpisuje nadučiteljska služba s 500 gld. letne plače, s postavno opravično doklado in stanarino letnih 80 gld., oziroma druga učiteljska služba s 500 gld. letne plače in s prostim stanovanjem (katero pa se more tudi odpo-vedati).

Prosilci za to službo naj svoje pravilno obložene prošnje po predpisanem uradnem potu semkaj vlagajo do 12. oktobra t. l.

C. kr. okrajni šolski svét v Krškem dné 27. septembra 1889. l.

Št. 918.

okr. š. sv. Na trorzredni ljudski šoli v Velikih Laščah tretje učiteljsko mesto s 400 gld. letne plače v stalno nameščenje.

Prošnje naj se predpisanim potom do 31. oktobra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svét v Kočevji v 2. dan oktobra 1889. l.

Št. 894.

okr. š. sv. Tretje učiteljsko mesto na trorzrednici v Gorenjem Logatcu z letno plačo 400 gld. in s prostim stanovanjem se podeli stalno, ali pa eventualno začasno.

Prošnje je pošiljati sem do 16. oktobra t. l.

C. kr. okrajni šolski svét v Logatcu v 30. dan septembra 1889. l.